

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus De Virtutibus Moralibus, De Justitia Et Jure Et De
Contractibus

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, MDCCXXXIII.

VD18 90392159

Cap. II. De Injuriis in corpus per homicidium, & mutilationem, & necessaria
restitutione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40993

CAPUT II.

De Injuriis in corpus proximi per homicidium, & mutilationem, & necessaria restitutione.

NOTA. 1. Præcepto *Non occides* prohibentur homicidium, mutilatio, percussio, & similis afflictio, ac damnificatio corporalis iniusta; item horum causæ, & dispositiones, ut odium, vindicta, ira, rixæ, &c. Imò ut à Christo explicatur, est etiam affirmativum, præcipiens humanitatem, mansuetudinem, patientiam, iniuriarum condonationem. Porro homicidium, quod est iniusta hominis occisio, gravissimum crimen est, cum per illud iniuste adimatur proximo bonum omnium temporalium maximum, & irreparabile. Eit etiam gravius ex circumstantia personæ, quæ occiditur, ut si sit Pater, consanguineus, Clericus, &c.

Not. 2. Est de fide licite occidi bruta animalia in usus hominum, ex Gen. 9. *Omne quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum*: nam homo est Dominus animalium, ex Gen. 1. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli, & universis animantibus, quæ moventur super Terram.* Tenetur tamen homo abstinere à crudelitate, quâ utendo, & bestias doloribus sine causa conficiendo, peccat saltem venialiter: quia in hoc est quædam inordinatio, & abusus

sus Domini. Hinc illud, Prov. 12. *Novit justus jumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.*

Q. I. An licet peccatores occidere?

Resp. Licet auctoritate publica occidere peccatores Reip. noxios. Prob. 1. ex Exodi 22. *Maleficos non patieris vivere,* & ad Rom. 13. de supremo principe dicitur, *Non sine causa gladium portat, Dei enim Minister est, vindex in iram, ei qui malum agit.* 2. Quia talis potestas necessaria est Reip. ad bonum commune, & publicam tranquillitatem: Ideoque à Deo Reip. concessa est. Et quia pars noxia toti potest ob totius conservationem excindi, cum pars sit propter totum.

Resp. II. Non licet auctoritate privata peccatores occidere, præcisè propter eorum scelera. *Ita omnes* ex Mat. 26. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* & ex c. *Quicumque* 23. q. 8. quia non licet occidere peccatores, nisi auctoritate à Deo concessâ propter bonum commune; ac proinde id ad eum solum pertinet, cujus est procurare bonum publicum. Nec obstat, quòd interdum permittatur, ut quis possit occidere quosdam subditos Reip. publicos hostes; quia tunc non occiduntur privatâ, sed publicâ auctoritate concessâ à Principe.

Sed an licet verberare aliquem ob culpam, quam admisit?

Resp. Non licet, nisi habenti potestatem in delin-

delinquentem; quia (ut ait S. Thom. 2. 2. q. 65. a. 2.) *Per verberationem nocumentum inferatur corpori ejus, qui verberatur; nocumentum autem inferre alicui non licet, nisi per modum pœnæ propter justitiam. Nullus autem justè punit aliquem, nisi sit ejus jurisdictioni subjectus. Et ideo verberare aliquem non licet, nisi habenti potestatem aliquam super illum, qui verberatur. Et quia filius subditur potestati Patris, & servus potestati Domini, licite potest verberare Pater Filium, & Dominus servum, causâ correctionis & disciplinae. Idem dic de Magistro, & tutore; quia gerunt vicem Patris.*

Q 2. *An licet occidere uxorem, vel Filiam in adulterio deprehensam, vel ipsum adulterum?*

Resp. Neg. Est communis. Prob. ex cap. Inter hæc & seq. 33. q. 2. & ex S. Aug lib. 2. de adulter. conjug. cap. 15. ibi: Non licet uxorem adulteram occidere, sed tantum dimittere. 2. Quia non licet propriâ auctoritate, ut patet; neque etiam ullâ lege humanâ potest id fieri licitum: tum quia ubi observari potest ordo judicii, iniquum est Reum inauditum, destitutum omni defensionis remedio, nullo servato Juris ordine, & sine judicio punire, pœnæq; executionem committere ipsi offenso, & quidem illico, cum animus recenti offensa maximè perturbatus est. Hinc Reg. Jur. 136. Non est singulis concedendum, quod per Magistratum publicè fieri possit.

possit. Tum quia est contra charitatem sine urgente necessitate recusare reo spatium ad poenitentiam, sed illum statim cum periculo certo damnationis æternæ occidere. 3. Alexand. VII. damnavit hanc propos. *Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Porro leges civiles, quæ hoc factum non improbant, id faciunt per meram tolerantiam, ne videantur favere adulteris, & ob justum, ac gravissimum dolorem in tali casu, & vehementiorem iræ motum; quem quis facillè temperare nequit.

Q. 3. *An licet seipsum occidere, vel mutilare?*

Resp. I. Non licet sine auctoritate divina seipsum occidere. *Ita omnes.* Constat 1. ex S. Aug. lib. 1. *de Civit.* cap. 17. & can. 10. & seq. 23. q. 5. & ex generali præcepto, *Non occides.* 2. Quia homo non est Dominus suæ vitæ, sed solus Deus, ex Deut. 32. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Ergo homo non potest sine auctoritate Dei seipsum destruere; nam est illicitum, & injustum destruere rem alterius sine ejus consensu, & jus ejus usurpare: destructio enim rei propria auctoritate facta, est actus Domini in illam. 3. *Qualibet pars id, quod est, est totius: quilibet autem homo est pars communitatis: unde in hoc, quod seipsum interficit, injuriam communitati facit.* ait S. Thom. q. 64. a. 5. Porro Martyres, qui se in rogam con-

jecere,

fecere, id fecerunt ex speciali Dei inspiratione, ac proinde auctoritate divina.

Hinc 1. non licet auctoritate privata occidere aliquem volentem, & petentem: quia nullus potest dare hanc facultatem, cum solus Deus habeat Dominium vitæ. 2. Nunquam liciti sunt erga seipsum actus per se mortiferi, qui immediatè, & ex propria natura tendunt ad mortem, ut jugulatio, strangulatio, sumptio veneni, præcipitatio ex alto loco, projectio in rogam, & similes; quia esset seipsum directè, & positivè occidere. 3. Quilibet tenetur vitam, & membra conservare mediis ordinariis: tum quia sicut DEUS vetat propriam vitam sibi auferri; ita jubet, ut quisque tanquam à Deo constitutus vitæ ac membrorum suorum custos, vitam, ac membra conservet: tum quia moraliter censetur mortem sibi inferre, qui non utitur mediis, quæ auctor naturæ providit ad ordinariam vitæ conservationem. Tamen juxta multos non tenemur uti mediis valdè extraordinariis, vel prætiosissimis cum jactura omnium bonorum; quia hoc non est se occidere, sed solum suam mortem permittere ob justam causam.

Resp. II. Ex communi, licet ob gravissimam, ac justam causam aliquid facere, vel omittere, unde præter intentionem mors certò sequatur; nam non est prohibitum homini, ne vitam suam periculis unquam exponat, nec præceptum est, ut semper conetur eam positivè
ser-

servare, quantum potest, sed tantum ne absque justa causa illam periculo exponat. Sic miles potest, & tenetur manere in statione ob bonum commune, & aggredi hostes cum certo mortis periculo. Item Reo morte damnato licet non fugere è carcere ad satisfaciendum Deo, & Reip.

Resp. III. Non licet seipsum mutilare, nisi hoc sit necessarium ad salutem corporis. *Ita omnes.* Quia homo non est Dominus membrorum suorum, sicut nec sui ipsius; sed habet duntaxat convenientem eorum usum, & administrationem ad bonum totius corporis. Hinc nunquam licet se castrare ad vitandas tentationes, servandamque castitatem: idque verat Conc. Nicæn. I. Can. I. Nam mutilatio nunquam est medium necessarium ad salutem animæ, cum membra perniciem animæ nunquam afferre possint; alioqui Deus pravè naturam instituisset. Imò hæc mutilatio non est remedium ad castitatem utile, cum non tollat tentationes carnis, ut docent SS. Patres Basil. Chrysost. & August. Item non licet parentibus castrare pueros, etsi consentientes, ad conservandam vocis suavitatem, etiam in obsequium Ecclesiæ; quia solus Deus est Dominus corporis, & membrorum, qui sic concessit homini usum fructum membrorum; ut eorum abscissionem permiserit tantum ob salutem totius.

Dixi, *nisi sit necessarium*, &c. Quia pars ordina-

dinatur ad totum, & est propter totum: ergo refecari potest membrum, ad servandum totum corpus. Imò tenetur homo permittere abscissionem membri, si hæc à Medicis judicetur necessaria ad vitæ conservationem, nec perferendi sint acerbissimi dolores; quia tenetur vitæ suæ periclitandi opitulari mediis non valdè difficilibus, cum sit ejus custos, & œconomus, non Dominus. Quod si ingentes cruciatus perferendi essent, non teneretur id permittere, ita passim Doctores: quia non tenetur vitam conservare mediis nimis acerbis, & moraliter impossibilibus, nisi tamen ejus vita censeatur bono communi necessaria.

Q. 4. An licet aliquando occidere innocentem?

Resp. I. Nunquam licet directè occidere. *Ita omnes. ex Exod. 23. Infontem, & justum non occides; quia aversor impium.* Nam nullus homo habet dominium vitæ alterius, sed solus Deus. Hinc non licet infantes, vel uxores hostium in bello etiam justo captos occidere, ut parentes obsessi se ad filios à nece liberandos dedant. Nec etiam licet rabiosos suffocare, ne alius noceant, sed debent includi, vel alligari. Quòd si quem injustè aggrediantur, is solum potest vim vi repellere, cum debita moderatione, nec plus quàm necessarium est ad vitam tuendam.

Resp. II. Licet interdum ob gravissimam causam aliquid facere, vel omittere, unde præ-
ter

ter intentionem sequatur mors innocentis. Ita passim Doctores, qui docent 1. In bello justo licere duci ad expugnandos hostes dirigere tormentum bellicum in turrim, vel arcem, in qua innocentes aliqui præter ejus intentionem perituri sunt: tunc enim non censetur moraliter causa illorum mortis, sed solum illam permittere, nam utenti jure suo non imputatur effectus præter intentionem secutus. 2. Licere civitati cogere civem innocentem ad adeundum tyrannum, qui civitati excidium minaretur, nisi civis ille sibi traderetur, licet prævideretur occidendus; nam civitas potest cogere cives ad id, ad quod jure naturali tenentur: at innocens ille jure naturali tenetur vitam certo mortis periculo exponere propter bonum commune. Quod si civis ille nollet obtemperare, jam verè non esset innocens: unde jam posset à Rep. tyranno tradi. Secus, si tyrannus peteret virginem ad illam stuprandam: nam non posset à Rep. cogi ad adeundum tyrannum, tum propter animæ periculum; tum quia illum adire in talibus circumstantiis est consentire luxuriæ.

Q. 5. Nunquàmne licet procurare abortum?

Resp. I. Per se semper est mortale directè impedire, ne foetus humanus concipiatur, aut conceptus animetur, vel foetum ejicere. Prob. 1. ex S. Basil. Epist. ad Amphil. Quæ de industria foetum corrumpit, cadis pœnas luat. Formati autem

autem, vel informis subtilitas à nobis non attenditur. Et ex conciliis Eliberit. Ancyra. Mogunt. Wormat. & ex cap. 5. de Homic. ibi: Si aliquis causâ explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur. 2. Innoc. XI. damnavit hanc propos. Licet procurare abortum ante animationem, ne puella deprehensa occidatur, aut infametur. 3. Hoc repugnat bono speciei humanæ, & naturali fini seminis humani, quod ex se ordinatur ad generationem, & speciei humanæ conservationem, ac propagationem: ideoque ingens scelus est. Idque debuit in omni casu à DEO prohiberi; nam si id aliquando liceret, periculum esset ne homines delectatione copulæ contenti, partum prolis negligenter, & sæpè impedirent ex aliquo pretextu, ut curis, & laboribus prolis liberarentur: quod cederet in detrimentum speciei humanæ, & foret occasio fornicationi, & stupris, à quibus absterret timor prolis. Hoc tamen scelus non est propriè, ac strictè homicidium, ex cap. 20. de Homic. ubi dicitur non inducere irregularitatem; nam fœtus inanimis non est simpliciter, & completè homo: homo enim est compositum ex corpore, & anima spiritali unitis.

Resp. II. Qui animato fœtui abortum procurat verè, ac propriè homicidium committit. Nam revera hominem injustè occidit, ideoque

que fit irregularis, exc. cit. item ex constitut. Sixti V. & Greg. XIV. excommunicatus est. Quòd si parens id faciat, verè fit parricida: quare nunquam licet abortum foetus animati procurare, etiamsi alio qui sit periculum, ne foetus simul cum Matre intereat; quia nunquam licet occidere innocentem, etiam ad servandam alterius vitam. eodem die si dubium sit, an foetus sit animatus; quia esset se exponere periculo occidendi innocentem.

Hinc mortaliter peccant Medici, vel alii qui dant potiones ad procurandum abortum, five foetus sit animatus, five non, & mulieres sumentes. Item qui abortui occasionem præbent etiam præter intentionem; dando operam rei illicitæ, vel debitam cautionem omit- tendo: ut si quis percutiat mulierem gravi- dam, *vel si ipsa nimis saltavit, vel nimis inordi- nate laboravit, vel propter inordinatas lascivias,* ait Sanctæ Antonin.

Not. Innoc. XI. damnavit hanc proposi- tionem: Videtur probabile omnem foetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali; & tunc primum inci- pere eandem habere, cum paritur: ac consequen- ter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

Cum autem incertum sit animationis tem- pus; alii enim assignant diem à conceptu 30. vel 40. pro mare & 50. vel 80. pro foemina; alii aliter; raro abest periculum homicidii in procurando abortu.

Sed

Sed num licet ad Matris conservationem ei præbere pharmacum, quo foetus putetur moriturus?

Resp. I. Non licet præbere Matri, nec ei sumere remedium ex vi sua ordinatum ad expulsionem foetus sive animati sive inanimati, etiam si certa sit utriusque mors, si non adhibeatur, & probabile sit Matrem servandam esse illo adhibito. Ita *Azor, De Lugo, Sylvius, & alii.* quia hoc esset procurare abortum directè, seu ex natura operis, quod est semper intrinsicè malum, utpote contra naturam, & finem generationis. idque etiam si foetus non sit animatus; nam ex natura rei, & ordinatione auctoris naturæ foetus concipitur, ut animetur, & animatus edatur in lucem. Multò minus id licet post animationem foetus: nunquam enim licet occidere directè innocentem, ut alius servetur. Nec infans est injustus aggressor vitæ Matris, nihil enim iniustum contra eam molitur; nec est membrum seu pars physica Matris, cum sit homo ab illâ realiter distinctus.

Resp. II. Ex communi, licet Matri sumere, & ei præbere remedium per se curativum Matris, nec per se tendens ad abortionem, quamvis sit periculum, ne inde abortio sequatur; modò constet foetum non esse animatum, & Mater alioqui moritura esset: quia tunc si abortio contingat, non censetur procurata, sed solum permessa; nam præter intentionem nec

ex ipso opere contingit, Matre utente jure suo: Mater enim in tali casu non privatur jure utendi remediis ad vitæ suæ conservationem necessariis, nec per se abortum procurantibus. Non licet tamen Matri non ex morbo periclitanti sumere, nec ei dare pharmacum quodvis, quo expellatur, vel expelli possit foetus etiam inanimatus; quamvis Matri immineret infamia, vel mors inferenda ab extrinseco: quia tunc directè intenditur abortus ad vitandam infamiam per mortem: nam pharmacum per se directè nihil facit ad alterutram vitandam, nisi per expulsionem foetus tanquam medium; nec sumitur nisi ex intentione procurandi abortus ut mediis ad vitandam infamiam, vel mortem. *Azor, Cardenas, &c.*

Resp. III. Si proles sit animata, vel dubitetur an sit, est mortale adhibere remedium directè curativum Matris, sed cum periculo mortis foetus, si probabile est eo non sumpro prolem vivam edendam esse, & sic Baptizandam. *Est communis.* quia Mater tenetur salutem æternam proles in extrema necessitate præferre vitæ propriæ corporali. Non tamen licet Matrem discindere, ut proles Baptizetur; quia directè occidere innocentem est intrinsecè malum; ideóque illicitum ob ullum finem bonum: nam non sunt facienda mala, ut eveniant bona, *Rom. 3.*

Quòd si æquale periculum est abortus sive remedium sumatur, sive non, licet Matri illud sumere:

sumere: quia tunc sine majorē periculo ac damno foetus consulitur vitæ Matris.

Q. 6. An licet injustum aggressorem actualem occidere in vitæ suæ defensionem?

Resp. Ex S. Thom. Catechismo Romano, & communi sententiâ Doctorum, licet omnibus, cum moderamine inculpatae tutelæ. Quia 1. Exodi 22. qui furem nocturnum occidit, dicitur non esse reus mortis; quia nempe fur ille præsumitur venisse animo non solum furandi, sed etiam occidendi, ut explicat S. August. 2. ex cap. 18. de Homic. *Vim vi repellere omnes leges; & omnia jura permittunt.* 3. Homo habet jus conservandi vitam injustè oppugnatam, & illam præferendi vitæ injusti aggressoris, qui se ex mera malitia in hoc periculum mortis conjicit.

Sed ut hoc licitum sit, quædam requiruntur. 1. Ut sit actualis aggressio; nam ante actum aggressionis, & post eum occidere non licet, quia nulla est tunc vis repellenda; nec opus est defensione, ubi non est aggressio. Hinc ex communi sententia non licet occidere, aut repercutere eum, qui percussit, & jam fugit, vel certè destitit, aut ob vulnus acceptum non potest jam nocere; tunc enim occisio, vel percussio non est necessaria ad propulsandam injuriam, cum jam illata sit, & jam cessarit aggressio; unde esset ultio, quæ privato nunquam licita est. Item qui scit alium

P a

se que-

se quærere ad occidendum, non potest illum prævenire occidendo; quia non esset vera defensio.

2. Ut nihil fiat, nisi quod necessarium est ad vitam servandam; nam non licet inferre majus damnum, aut uti vi majore, quam necesse sit ad vitæ defensionem: alioqui jam non est defensio, sed ultio injusta; & ideo cap. cit. Innoc. III. ait: *Quamvis vim vi repellere omnia jura, & omnes leges permittant; tamen id fieri debet cum moderamine inculpate tutelæ; non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.* Hinc si injustum inuasorem armis spoliando, vel debilitando, aut vulnerando, possis mortem vitare, non licet illum occidere; cum tunc ejus occisio non sit necessaria ad vitæ defensionem.

3. Ut nihil ex odio, neque ex animo vindictæ fiat, & ut non intendatur per se mors inuasoris, sed sola vitæ propriæ conservatio per justam sui defensionem; quia occisio hominis privata auctoritate facta, non est finis licitus, nec medium per se necessarium ad sui defensionem; sed est tantum aliquid consequens per accidens ex necessitate finis. *Illicitum est, quod homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat; nisi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite pugnante contra hostes, & in Ministro Judicis pugnante contra latrones: quamvis etiam*

isti

isti peccent, si privata libidine moveantur. ait S.
Thom. 2. 2. q. 64. a. 7.

4. Ut aggressor non sit persona Reip. necessaria, vel valdè utilis, ut princeps, dux exercitus; &c. Quia ex ordine charitatis bonum commune, ut pote bonum multorum, præferri debet privato, quod est bonum unius, vel paucorum.

Ceterùm in praxi percussio, & occisio injusti vitæ aggressoris rarò vacat culpa, quia nunquam ferè servantur conditiones ad licitam defensionem requisitæ. Et ideo aliqui Patres occisionem sine publica auctoritate factam, indefinitè damnant, scilicet ob periculum vindictæ, & excessûs in modo defensionis, vel ob intentionem directam occidendi.

Dices. Tenemur plus diligere salutem animæ proximi, quàm vitam nostram corporalem. *R.* Tenemur plus diligere affectivè, & etiam effectivè, cum proximus est in necessitate. Non tamen tenemur vitam nostram pro salute proximi profundere, nisi in casu necessitatis, in quo egeat nostra ope. At tunc invasor non est in necessitate, sed in voluntaria malitia, nec eget ope mea; nam potest facillè se periculo liberare desistendo ab injuria. Licet tamen oppugnato, ad perfectiorem actum charitatis, quo vita exponitur pro salute animæ inimici ex mera malitia, periclitantis exercendum, sinere se occidi potius, quàm occidere, modo sit moraliter certus se esse in statu gratiæ; *Nam*

aliàs fatuè faceret exponendo se morti corporis, & animæ; cùm sibi per mortem præludatur via pœnitentiæ. ait S. Antonin. p. 2. tit. 1. cap. 3.

Sed an tenetur ad restitutionem, qui in defensione vitæ alterum occidit, vel mutilavit?

Resp. Non tenetur, si id fecit cum debitâ moderatione; quia nullam intulit injuriam, Sed qui justæ defensionis modum excedit occidendo, cùm potuisset aliter vitam tueri, v. g. fugiendo, cùm id posset saltem sine gravi ignominia, vel armis spoliando, aut saltem non lethaliter vulnerando, tenetur omnia damna compensare; quia illa occisio fuit injusta, utpote non necessaria ad vitæ defensionem: nam privatus nullum habet jus, nisi ut vitam tueatur per medium ad hoc necessarium; & quisque jus habet, ut non occidatur ab alio auctoritate privata, nisi ob necessariam vitæ defensionem. Ergo talis est causa injusta mortis, & damnorum inde secutorum. Ita Azor, Sanchez, & alii, estque communior sent.

Q. 7. An licet occidere accusatorem, & falsos testes, qui vitam injustè oppugnant?

Resp. Neg. Quia 1. qui falsum testimonium dicit in judicio, non censetur aggressor vitæ, sed committit injustitiam, quæ ex se puniri potest, & aliâ viâ repelli: nam non propria auctoritate, sed per judicem, & servato ordine juris

juris procedit. 2. Hoc debuit jure naturali in omni casu prohiberi: nam si hoc liceret, aperiretur via multis cædibus, homicidiis, cum gravi detrimento Reip. homines enim sibi facile persuaderent se injustè accusari, & nullam aliam defensionis viam esse, præter mortem Accusatoris. 2. Alex. VII. damnavit hanc propos. *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem à quo iniqua certò imminet sententia, si alià vià non potest innocens damnum evitare.*

Q. 8. *An licet occidere pro defensione pudicitiae eum, qui eam tentat violare?*

Resp. Multi docent id licere, si aliter pudicitia defendi nequeat, hancque esse communem Doctorum sententiam asserit Lessius. Probant, quia præterquam quod in hac re sit periculum consensûs in delectationem, ideòque peccati, imò & depravationis; pudicitia, ac integritas est bonum maximi momenti, superioris ordinis ad bona fortunæ, imò in æstimatione multorum bono vitæ, æquiparandum, & aliunde si amittatur, irreparabile. Idem docet Sanctæ Antonin. 2. p. tit. 7. c. 8. *Quia, inquit, illa utitur jure suo naturali, quo licet vim vi repellere, & magis tenetur salutis sue providere quam alterius; nam exponit se periculo consentiendi actui peccati, permittendo se opprimi propter difficultatem renitentiae voluntatis.*

Sed Alii negant. Quia 1. hic casus nec à

Script. nec à PP. nec à Conciliis, aut summis Pontificibus excipitur à prohibitione generali, *Non occides*; 2. Pudicitia, cum sit virtus, non in corpore, sed in anima residet, nec amitti potest, nisi per consensum liberum, ex S. Aug. lib. 1. de Civ. cap. 18. & ex S. Hier. in cap. de Pudicitia 32. q. 5. *Corpus mulieris non vis maculat, sed voluntas.* & aliunde per occisionem invaloris adimitur ei poenitentiae, & animae salvandae locus. Probant etiam, ex S. Aug. lib. 1. de Liber. Arbit. cap. 5. Sed S. Doctor ibi. Evodium inducit loquentem, ut notatur in nova editione; & ipse postea respondet: *Multò minùs ego invenire possum, cur hominibus defensionem queras, quos Reos nulla lex tenet.*

Porro certum est teneri mulierem, vel adolescentem resistere invalori pudicitiae, tum interius per displicentiam, tum exterius totis viribus, manibus, pedibus, aliòve modo sibi possibilib; ita ut ei non liceat, etiam ad vitandam mortem, quieto, & immoto corpore manere: nam non resistentia exterior esset cooperatio, qualis potest esse ad congressum turpem. Nulla enim cooperatio requiritur in scæmina ad talem actum, nisi quòd quiescat, & non resistat positive viro. *Ita De Lugo.* Quòd si nequeat se tueri, tenetur alios clamoribus in auxilium advocare; nam tenetur adhibere omnes vias necessarias ad impediendum turpem congressum. Hinc Deut. 22.
puella,

puella, quæ in civitate vim patiens non clamavit, jubetur lapidibus obrui.

Q. 9. An licet occidere furem, in defensionem bonorum, quæ dicuntur fortuna?

Resp. I. Certum est non licere ob bona non magni momenti: nam recta ratio dicit nefas esse gravissimum malum, præsertim auctoritate privata, inferre proximo, ad vitandum nostrum leve damnum. Item si bona sint magni momenti, sed possint aliter recuperari, putà in judicio: nam tunc sine causa justa, & necessitate occideretur proximus privata auctoritate: punitio autem pro injuria pertinet ad solam auctoritatem publicam. Imò debet esse certum nec licere occidere ad tuendum bona etiam magni momenti, sed quæ non sint necessaria Domino ad vivendum convenienter suo statui; licet aliter recuperari nequeant: quia tunc cessat ratio, quæ à multis affertur ad probandum licere occidere, pro talibus bonis servandis; & nimis magna esset proportio inter malum, quod inferretur, & illud, pro quo vitando inferretur; idèoque inæqualitas, & injustitia.

Resp. II. Multi cum S. Antonino docent licere injustum aggressorem actualem occidere in defensionem bonorum magni momenti, quæ non possint aliter recuperari. Sed alii non pauci negant id licere etiam Laicis; nisi bona illa sint vitæ conservandæ simpliciter

P 5

necef-

necessaria. Ita Innoc. IV. in c. *Si vero*, Tabiena, Abulens. Panormit. Rosella, Grandin, Fagnan asserens esse communem Canonistarum, &c. Quia 1. Neque Scriptura, neque Patres, neque Canones, neque summi Pontifices, hunc casum excipiunt à generali præcepto, *Non occides*. Imò Exod. 22. Deus id expressè vetat; nam dicit eum, qui furem diurnum occiderit, esse reum homicidii: quia scilicet, ut habetur cap. 3. de Homic. *Poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset, & ideo non debet occidi*, ergo non licet furem occidere, qui venit tantum ad furandum. Quare cum eodem, cap. Exod. dicitur... *Si effringens fur domum fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit; percussor non erit reus sanguinis*. agitur de fure nocturno, qui præsumitur velle etiam occidere; nam additur: *Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur*. 2. Ex S. Greg. lib. 31. Moral. cap. 8. *Plus ipsis raptoribus debemus metuere, quam rebus irrationabilibus defendendis inhiare*. 3. Quia iniquum est, & contra debitum ordinem charitatis privata auctoritate adimere proximo bonum superioris ordinis, & per se irreparabile nempe vitam, ad bonum inferioris ordinis, & per se reparabile conservandum. 4. Ex Jure Civili L. 4. ff. ad L. *Aquil.* non permittit furem diurnum occidi, nisi se telo defendat: unde solum vitæ periculum excipit, & L. 9. ff. ad L. *Cornel.* dicitur. *Furem*

rem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune feret, si parcere ei sine periculo suo non poterit. 5. A Clero Gallicano an. 1700. damnata est ut Legi Dei, & ordini charitatis divinitus instituto contraria, perniciofa, & erronea hæc propositio generaliter & indefinite sumpta: *Non solum vitam, sed etiam bona temporalia, quorum jactura esset damnum gravissimum, licitum est defensione occisiva defendere. Fatemur rariùs licitum esse Ecclesiasticis. Si tamen aliquando contingat futurum tale malum, id est gravissimum damnum, etiam ipsis licitum erit bona ista cum occisione furis defendere.*

Object. 1. Cap. Interfecisti, de Homic.

Resp. Ibi non excusatur ob occisionem furis; nisi qui occidit, *Se, suaque liberando.* Ergo ad solas res conservandas non licet occidere furem: nam ista ponuntur copulative; non sufficit ergo altera pars, ut notavit Panorm.

Object. 2. Leges omnes vim vi repellere permittunt.

Resp. Id licet, sed cum ea moderatione, quam recta ratio, & lex charitatis præscribunt. At non servatur hæc moderatio, cum occiditur homo ad defensionem bonorum; quia tunc privata auctoritate eripitur bonum majus, & per se irreparabile, ad conservandum minus bonum, & per se reparabile, quod sanè inordinatum est, & iniquum. Bona porrò variis modis defendere licet etiam armis, si necesse sit; modò caveatur, ne in vasor mutiletur, & occidatur. *Not.*

Not. Innoc. XI. damnavit has tres propositiones. 31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei. 32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam, ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. 33. Licitum est, tam heredi, quam legatario, contra injuste impediendam ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedrali, vel Præbendam contra eorum possessionem injuste impediendam.

Q. 10. An licet occidere alium in defensionem honoris, & famæ?

Resp. Nemini licet etiam ad injustam infamiam, aut contumeliam impediendam, vel reparandam; quia vita est bonum per se irreparabile, & majus honore, ac fama; cum inter bona naturalia principem locum obtineat. Ergo iniquum est, & contra legem charitatis, eam adimere proximo ad defensionem honoris, & famæ, quæ sunt bona inferioris ordinis, & per se reparabilia. Id etiam repugnat patientiæ, mansuetudini, & humilitati christianæ. 2. Percussio, vel occisio in illo casu est vindicta, non defensio; nam non conducit ad servandum honorem, utpote jam ablatum per injuriam, sed solum ad acquirendum alium honorem apud mundanos homines ob fortitudinem falsam, qua offensam vindicasti. 3. Si id liceret, pateret via multis cædibus, violent-

lentiis, & perturbationibus in magnam Reip. perniciem: unde debuit prohiberi lege naturali. 4. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel itum fustis fugiat.* Hinc etiam, ex communi, non licet alapam pro alapa, fustem pro fustibus reddere, si jam percussor ab injuria destitit: quia jam non esset defensio, quæ locum non habet, nisi in actuali aggressionem; sed hoc esset vindicta, cum non sit utile ad tuendum, vel recuperandum honorem, nisi quatenus continet rationem vindictæ, quæ semper illicita est. *De Lugo* Imò non licet convitiis convitiis, contumelias contumeliis repellere: quia hæc non est via ordinata, & apta honoris defendendi, sed reddetur malum pro malo privata auctoritate, quod non licet, ex I Pet. 3. *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto.* Ec. & Luc. 6. *Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.* Sed illatæ contumeliæ repelli possunt verbis non contumeliosis; vel actione injuriarum, si necesse sit ad reprimendam alterius audaciam, vel ad dignitatem, ac auctoritatem suam tuendam, sine tamen odio, & cum animo parato remittere hanc satisfactionem justam, & plures alias injurias ferre, si salus proximi id exigeret, ex Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5. Ego autem dico vobis, non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.

Object. 1. Honor, vel fama est quid præstantius vitâ.

Resp. Non est nisi in æstimatione stultorum, & imprudentum; sed est bonum longè inferior, utpote in alieno iudicio positum, & quod desiderare propter se mera vanitas est. At vita est primum, ac fundamentum omnium bonorum naturalium, & per se irreparabile, cuius dominium habet solus Deus. Deinde fama vera nititur sola vera virtute. Cura autem boni nominis, quam Scriptura commendat, consistit in eo, quòd homo nihil turpe agat, nihil quod naturam rationalem, & dignitatem Filii Dei adoptivi dedeceat.

Object. 2. Calumnia, & contumelia non vindicata reddit hominem infamem.

Resp. Neg. Nam cum aliunde constat eum, qui calumniam, aut injuriam passus est, esse virum probum, aut fortem; ejus moderatio non ei vertitur vitio, sed laudi apud prudentes; nihil enim indecorum agit, qui injuriam non ulciscitur, sed fert patienter secundum præceptum, & exemplum Christi, aut moderatè defendit in iudicio. Imò condonatio injuriarum est præstantissimus fortitudinis actus, ac proinde summa laude digna. Præterea occisio, vel percussio calumniatoris, aut percussoris non est medium aptum ad abstergendam infami-

infamiae labem, nisi juxta perversum judicium quorundam mundanorum hominum, reprobatum à Deo, & contemnendum: non enim ex calumniatoris occisione sequitur cognitio falsitatis ipsius calumniae, imò sæpè contrarium accidit. Demum si quis honorem suum, & famam aliter recuperare nequeat, debet illius jacturam inter damna irreparabilia recensere, & æquo animo ferre propter amorem Dei id præcipientis sub poena æterna, & remunerantis immenso veræ gloriæ pondere.

Q. II. *An in defensionem alterius licet occidere injustum invasorem, & an ad hoc tenemur?*

Resp. I. Ex communi, licet vitam proximi ab alio injustè oppugnatam defendere, etiam cum occisione invasoris injusti, si aliter defendi nequeat: quia sicut possumus tueri vitam propriam cum occisione invasoris injusti, modo explicato; ita & vitam proximi innocentis, qui charitatis nexu nobis conjunctus est, & quem debemus sicut nos ipsos diligere.

Resp. II. Per se loquendo nemo tenetur vitam hominis privati cum periculo vitæ propriæ defendere; quia quisque potest secundum ordinem charitatis magis vitam propriam diligere, quam vitam alterius privati: ergo non tenetur vitam suam exponere ad temporalem hominis privati vitam conservandam. Privati tamen tenentur vitam suam expo

exponere ad defensionem Principis, vel alterius personæ publicæ, ex cuius morte sequeretur grave detrimentum Reip. quia bonum commune semper anteponi debet privato.

Resp. III. Sub mortali tenemur ex charitate vitam proximi injustè oppugnatam defendere, quando possumus sine probabili periculo vitæ propriæ, & gravi damno proprio, *Prob. 1. Prov. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.*
 2. Ex lege charitatis tenemur impedire grave damnum injustum proximi, cum sine gravi nostro possumus, imò & innocenti de vita periclitanti subvenire ex bonis necessariis ad decentiam statûs, & cum aliquo incommodo.

Quin etiam, juxta varios, ad id tunc tenemur etiam cum occasione injusti invasoris, si aliter defendi nequeat: quia jure naturali quisque tenetur defendere innocentem, si possit. Meliôrque est, ac potior conditio innocentis quàm injusti aggressoris, cui proinde præferri debet in æquali damno, nisi ipse innocens sponte velit potius mori, ob salutem æternam aggressoris. Porro quisque tenetur ex charitate etiam honorem, & famam, & bona alia proximi defendere contra injuriam, cum commodè potest, resque exigat: nam cum quisque teneatur diligere proximum sicut seipsum, potest, & debet ei opitulari eodem modo, qui sibi licitè posset, & vellet subvenire in eadem necessitate. Nemo tamen tenetur nocen-

nocentem morte justa damnatum liberare, etsi magna vi pecuniæ possit: quia bonum commune postulat, ut crimina non maneant impunita, nec tali sit injuria.

Resp. IV. Obligantur ex Justitia ad tuendam vitam, & fortunas proximi 1. Superiores publica auctoritate ad aliorum gubernationem præditi, ut Princeps, Magistratus, &c. 2. Qui ad tuendum proximum à Principe, vel Magistratu constituti sunt, ut Tutores, Curatores. 3. Qui ad hoc specialiter conducti sunt, ut milites. 4. Qui ad hoc se explicitè, vel implicitè obligarunt, ut feudatarii, & omnes famuli. *Lessius, & alii.* nam isti omnes ad id vel ex contractu, vel ex officio commodum aliorum spectante, ideòque ex Justitia obligantur.

Q. 2. *Quandonam homicidium casuale est peccatum, & obligat ad restitutionem?*

Resp. I. Homicidium omnino casuale, quod scilicet nec est in se, nec in sua causa voluntarium, non est peccatum, imò nec propriè homicidium, sed simplex occisio: quia peccatum est essentialiter voluntarium: ergo quod nullo modo voluntarium est, nullatenus peccatum est.

Hinc qui occidit alterum in ebrietate inculpabili, non est reus homicidii, nec tenetur ad restitutionem: quia occisio illa non est voluntaria neque in se, cum desit usus rationis,

Q neque

neque in causa, nempe in ebrietate, cum hæc non fuerit ullatenus volita, nec culpabilis. Secus, si ebrietas fuit culpabilis, & hunc casum prævidit, vel prævidere potuit; nam tunc occisio est voluntaria in causa, ideóque imputabilis ad culpam, & damnum.

Resp. II. Qui facit actum illicitum, sed periculosum, omiſſâ diligentia debitâ ad vitandam mortem alterius, reus est homicidii, & tenetur ad restitutionem, quamvis alium præter intentionem occidat: quia homicidium est ei voluntarium in causa, nempe in omiſſione, diligentia debitæ, seu in gravi negligentia præcavendi occisionem, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 64. a. 8. ergo est ei imputabile.

Resp. III. Qui facit actum illicitum periculosum, si alterum occidat licet præter intentionem, reus est homicidii, & tenetur ad restitutionem, quantamcumque aliunde diligentiam adhibuerit ad vitandam occisionem alterius: quia occisio est ei voluntaria in causa, nempe in omiſſione debitæ cautionis ad non occidendum: ad hoc enim debebat omittere actum illicitum, ex quo sciebat sequi posse alterius occisionem; & occisus habebat jus, ne fieret actus illicitus sibi periculosus. Ita S. Thom. 2. 2. q. 64. a. 8. ibi. *Contingit id, quod non est actu & per se volitum, vel intentum, esse per accidens volitum vel intentum, secundum quod causa per accidens dicitur removens prohibens. Unde ille, qui non removet ea, ex quibus sequitur homi-*

homicidium, si debeat removere, erit quodam modo homicidium voluntarium. Hoc autem contingit dupliciter. Uno modo, quando dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit. Alio modo, quando non adhibet debitam sollicitudinem. Et ideo secundum jura, si aliquis det operam rei licite, debitam diligentiam adhibens, ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum. Si vero det operam rei illicita, vel etiam det operam rei licite, non adhibens diligentiam debitam, non evadit reatum ex ejus opera mors hominis sequatur.

Hinc peccant mortaliter parentes, qui infantes valde teneros in lecto secum collocant, etiam si mors non sequatur: nam hoc est valde periculosum, etiam quavis cautione aliunde adhibitâ: sæpe enim re ipsa suffocantur, non obstante tali cautione, ut experientia constat: ideoque hoc est semper illicitum, cum sic collocando se exponant periculo illos perimendi. Quare cap. *Consulisti* 2. q. 6. Stephanus V. ait: *Monendi sunt, & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniuntur.*

Resp. IV. Omittens aliquid, ad quod ex justitia obligatur, si ex ejus omissione periculosa sequatur mors alterius, licet præter ejus intentionem, peccat peccato homicidii, & tenetur ad restitutionem: quia homicidium est ei voluntarium in causa, nempe in omissione dili-

gentiæ debitæ ex iustitia, ergo meritò ei imputatur.

Hinc Medicus reus est homicidii mortalis, & tenetur ad restitutionem, si aeger moriatur propter ejus imperitiam, vel negligentiam; quia scilicet non fecit id, quod periti, & diligentes Medici facere solent in simili casu. Nec excusatur ob ignorantiam; nam tenetur scire, vel se non immiscere aliis curandis cum eorum periculo, ex cap. *ult. de injur.* Idem dic de Advocato, ex cujus imperitia, vel negligentia cliens innocens morte damnatur, & de Principe non expellente, cùm potest, latrones, qui occidunt vel spoliant viatores, &c.

Resp. V. Omittens aliquid, ad quod ex charitate tantùm obligatur, si alter ex tali omissione moriatur, peccat mortaliter, & reus est mortis alterius; nam hæc est ei sufficienter voluntaria in causa nempe in omissione, juxta illud. *Si non pavisti, occidisti.* Non tenetur tamen ad restitutionem; quia non peccavit contra iustitiam commutativam; & fecit homicidium, latè non strictè dictum, quatenus mors illa non sequitur ex omissione contra iustitiam.

Not. Quæ hîc dicta sunt de homicidio, ea sunt applicanda mutilationi, & aliis peccatis ac damnis, quæ ex alterius actu sequuntur. Nam hæc imputantur, si sequantur ex actu periculoso illicito, vel etiam licito, sed non adhibita

bitâ diligentîâ debitâ ad ea præcavenda. Vide dicta q. 10. cap. 3.

Q. 13. *An duellum est aliquando licitum?*

Not. Duellum propriè est duorum, vel paucorum certamen, in certo loco, & tempore designato, cum vitæ vel mutilationis periculo, ex mutuo consensu in itinere auctoritate privata. Dico *privatâ*, nam pugna Paucorum, quæ auctoritate Principis in bello justo cum hoste suscipitur ob bonum commune, non est strictè duellum, & juxta multos potest quandoque esse licita, ut 1. Si suscipiatur ad justum bellum conficiendum; quia paucorum pugna non est minùs licita, quam pugna generalis, imò potius est eligibilis, in quantum paucorum sanguine finitur bellum, vitanturque cædes, & damna majora; modo tamen per hoc non redigatur victoria ad statum magis dubium, quàm per pugnam generalem: alioqui Princeps peccaret contra justitiam in subditos, spem victoriæ ferè certam commutando cum incerto eventu duelli. 2. Si tempore belli videatur necessaria ad debilitandos hostium animos, suorum erigendos, & ad victoriam faciliùs consequendam, &c. Nam sicut in bello justo ob bonum commune auctoritate Principis licita est pugna inter multos, ita & inter paucos. Sic David auctoritate Saulis pugnavit cum Goliath.

Illicita tamen esset pugna inter duos vel

Q. 3

pau-

paucos milites, licet cum consensu Principum, ad delectationem quamdam, vel vanam ostentationem, aut privatam illorum vindictam; quia Principes non habent dominium vite suorum subditorum, sed solum convenientem usum ad bonum commune: unde non possunt eam exponere ob finem vanum, nec necessarium bono communi.

Resp. Duellum, quod fit auctoritate privata, semper est mortale & intrinsecè malum, nec unquam licet illud offerre, vel acceptare. *Ita omnes.* Quia 1. Deus solus habet dominium vite hominis: ergo non licet eam destruere, nec illius destruendæ periculo se exponere sine auctoritate Dei, qui hanc non dedit privatis, nisi ad necessariam vite propriæ defensionem; nam destructio rei propriæ auctoritate facta actus est Domini in illam. Præterea occidere alterum non est modus satisfaciendi, sed est mera vindicta; nam est ei nocere, absque eo quod nobis aliquid emolumenti eveniat. Ergo duellum omne graviter repugnat juri naturali divino. Quare Conc. Trident. sess. 25. cap. 19. ait: *Detestabilem duellorum usum, fabricante diabolo introductam esse, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lacretur.* 2. Graviter etiam prohibetur jure tum Ecclesiastico, cap. 1. de Torneam. ex Conc. Later. & cap. 1. de Purgat. vulgari, & Trident. cap. ult. tum civili necque Principum edictis. Quare duellum quodlibet etiam privatam

vatum

vatum repugnat omni iuri, atque etiam specialiter charitati propriae, & proximi, cum duellantium vita, & salus æterna morali periculo exponantur.

Adde quòd duellum fiat vel ad indagandam veritatem, aut ad iustitiam, ac innocentiam probandam; & tunc crudelitati additur superstitionis: nam hoc medium fallax est, & inproportionatum, cum innocens possit perinde occidi, ac reus. Vel ob inimicitias, & ad iniuriam vindicandam: at vindicta nunquam licita est privata auctoritate, imò nec publicâ cum æquali periculo iniuriam passi. Dices duellum necessarium est, ad vitandam ignominiam, seu ignavia notam, quæ contrahitur si duellum non acceptetur, vel iniuria accepta non vindicetur.

Resp. Hæc est falsa ignominia; nam apud Deum, & homines verè sapientes, ac probos, in quorum existimatione vera fama consistit, nullam incurrit ignominiam, sed magnam gloriam acquirit, qui ut divinis, humanisque legibus duellum vetantibus pareat, duellum injuria affectus non offert, nec provocatus acceptat. Neque enim dedecus est, sed ingens honor, ac gloria virtutem, & præsertim charitatem, ac fortitudinem, seipsum, & iram vincendo, exercere, Christi mansuetudinem, ac patientiam imitari, quippe *Gloria magna est sequi Dominum*, Eccli. 23. Nam Dei præceptum, & virtus est sola regula veri honoris. Nec

vir sapiens falsis improborum hominum iudiciis, sed recta ratione, & fide divina duci debet.

Præterea qualiscumque sit illa apprehensa ignominia, quæ ex solo perverso mundanorum hominum iudicio sequitur, est prorsus contemnenda, ne amittatur gloria Cælestis, ac Felicitas æterna, & contrahatur ignominia æterna ac summa infelicitas. Neq; enim ad ignominiam, quæcunque illa sit, vitandam licet vitam alterius, ac propriam periculo committere, contra legem divinam vetantem vitæ propriæ, & alienæ destructionem, & proinde ejus periculum; nam solus Deus est Dominus vitæ hominum, & vita est superioris ordinis, quàm honor, & fama. Hinc Alex. VII. damnavit hanc propos. *Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

Porro non licet provocato horâ condictâ ad locum certaminis se conferre, etsi non animo duellandi, sed se defendendi contra provocantem, si ab ipso oppugnetur: quia in his circumstantiis esset directè se exponere periculo vitam alienam destruendi, vel propriam amittendi, & alteri occasionem proximam aggradiendi præbere. Imò moraliter, ac in æstimatione prudenti, & æquivalenter esset duellum acceptare. Nec dic acceptationem duelli esse defensionem. Nam defensio solum habet locum, dum ab actuali aggressore

vis

vis vi repellitur cum debita moderatione. Præterea ipsa acceptatio est etiam aggressio, nam qui acceptat, vult aggredi adversarium, & in ipsum invadit.

Q. 14. Quenam sunt pœne duelli?

Resp. Conc. Trident. sess. 25. c. 19. ipso facto excommunicat 1. Principes, ac Dominos temporales, qui in suis terris locum aliquem ad ejusmodi pugnam concesserint. 2. Suasores & spectatores duelli. 3. Ipsos pugnantes, & qui eorum patrini vocantur cum proscriptione bonorum, perpetua infamia, & pœnis homicidarum; & si in conflictu decesserint, privatione Ecclesiasticæ sepulturæ. Greg. vero XIII. constit. 78. & Clemens VIII. Constit. *Illius vices*, pœnas illas extenderunt ad duella privata, seu non solemnia, hoc est, in loco non tuto, nec publicè commissa, & absque patrinis sociisque; imò ad provocantem, & acceptantem, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commiserint, si ad locum accesserint pugnaturo, & per eos non steterit, quominus pugnarent. Item Clemens VIII. hanc excommunicationem Papæ reservavit, & hanc cum aliis pœnis supradictis extendit etiam ad suadentes, vel provocantes, ad spectatores, ad scribentes, mittentes, ac divulgantes chartulas provocatorias, eorumque fautores, & complices, ad eos, qui ad duellum arma, equos, commeatus, vel con-

Q 5

filium,

filium, auxilium præbuerint, vel præberi curaverint quocumque modo, etiamsi pugna non fuerit secuta; atque etiam ad eos, qui paciscuntur de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus utrimque illatus fuerit.

Observa 1. Duvallius asserit has constitutiones, quamvis in Gallia promulgatae non sint, tamen esse usu receptas, eò quòd committentes duella particularia puniantur excommunicatione, & privatione sepulturae Ecclesiasticae. Alii dicunt Episcopos Galliae specialiter excommunicationem duello sibi reservatam annexuisse. Certè cæteris multorum Archiepiscoporum, & Episcoporum Parisiis. an. 1654. congregatorum excommunicationem ipso facto tulit, & Episcopo reservavit contra duellum privatum ineuntes, & contra provocantes, voces, vel chartas provocatorias ferentes, & alios eas acceptantes, quamvis pugna non sit secuta, modò per eos non steterit, quominus pugnarent.

2. Nomine spectatorum juxta multos non intelliguntur casu, & obiter aspicientes duellum, qui illac fortuito transibant, sed qui illud spectant *ex composito*, ut fert Bulla Gregor. & *de industria*, ut Clemens loquitur.

3. Licet quævis pugna cum vitæ periculo voluntariè suscepta privatâ authoritate, sit jure naturali illicita, cum nusquam liceat priva-
tis

tis vitam hominis destruere, vel illius destru-
 endæ periculo se exponere, nisi ad necessa-
 riam vitæ defensionem; tamen ad contrahen-
 dam excommunicationem illam, juxta multo-
 tos, requiritur pugna ex pacto invicem inito,
 uno scilicet indicente, & altero acceptante,
 cum designatione loci, ac temporis. Quia
 Greg. expressè dicit *ex condicto, statuto tempo-
 re, & in loco convento*; & Clemens *ex compo-
 sito*: unde si duo subito in iram, vel rixam versi
 gladios extrahant, & sibi pugnent, licet pec-
 cent mortaliter, non tamen hanc excommu-
 nicationem contrahunt, quia hæc pugna non
 est ex condicto, seu ex composito, live pacto
 pugnandi, sed est ipsamet rixa.

4. Qui moritur in consuetu, privatur se-
 pulchra sacrâ. Si tamen duellum, non fuerit
 notorium, Barbosa monet, tunc Parochum
 debere rem ad Ordinarium deferre; quia pub-
 licæ pœnæ solum publicis criminibus, & au-
 ctoritate publica sunt infligendæ.

5. Juxta multos, qui alterum in duello u-
 trique voluntario occidit, non tenetur ipsi nec
 ejus hæredibus ad restitutionem: quia, in-
 quiunt, occisus in pugnam lethalem consen-
 tiendo, censetur sponte in mortem consenti-
 re, adeoque in damna mortem consequentia,
 & concedere alteri facultatem contra se agen-
 di quod potest; item provocatus si provocan-
 tem occidat, nil tenetur restituere, quia pro-
 vocans invitat alium ad sui occisionem, si for-

tè Superior sit, & sic implicitè consentit in omnia damna inde secutura: scienti autem, & sponte consentienti non sit injuria. Nihilominus videtur teneri restituere damna creditoribus inde obvenientia, & alere uxorem, ac liberos occisi, si indigeant, & occisus eos alere ex suo quasi: nam hic non potest validè condonare jus alienum. Constat autem provocantem teneri ad restitutionem, si provocatus occidatur, & involuntariè pugnârit, & solum ad vim repellendam, quia provocans est tunc aggressor injustus, nec aggressori injusto sponte condonatur restitutio. Porro provocatus, qui voluntariè, & ex condito descendit in pugnam, censetur, & est aggressor, cum nullam vim patiatur, & revera provocantem etiam aggreditur, nec purè se defendit.

Q. 15. Quid tenetur homicida, vel mutilator restituere?

Resp. I. Ex communi læsor tenetur solvere integras expensas factas in curationem læsi, & compensare omne lucrum cessans, & omnia damna realia ex homicidio, mutilatione, vel læsione secuta, L. ult. ff. *de his qui effud.* quia injusta sua actione fuit causa efficax talium damnorum, & cessationis lucri: sed qui est causa damni per injuriam, tenetur ad restitutionem, c. ult. *de injur.* Omnia autem damna realia, & lucrum cessans restitui debent hæredibus

redibus occisi, qui ex ejus morte hæc damna passi sunt. Quia hæredes hoc ipso, quòd sunt hæredes, succedunt in omnia jura realia defuncti L. 37. ff. de acquir. vel omitt. hæred.

Hinc si læsus quæstum ex officio, industriâ, labore, vel artificio aliquo faciebat, tenetur læsor restituere hæredibus, non quidem quantum læsus lucraturus erat, (cùm hoc sit incertum, & variis modis impediri possit) sed quantum, judicio prudentum valet spes lucri, spectatis omnibus circumstantiis; æstimatio enim lucri cessantis facienda est, inspectis hominis occisi, vel læsi valetudine, robore, ætate, peritiâ, artificio, statu, modo vivendi, & lucrandi, deductis quidem impensis, & iis quæ consumpsisset, nam quæ consumpturus erat non possunt numerari in lucris ad hæredes pervenientibus. Occisor autem solum tenetur restituere valorem operarum, & industriæ, quatenus ex illis obyenturum erat hæredibus emolumentum.

Sed *ex communi* deduci non debet æstimatio laboris: tum quia labor fuit injustè impeditus: tum quia plerique libentiùs laborem impendunt ad lucrum, quàm otiantur; & alioqui plerumque nil restituendum esset, cùm sæpe lucrum non superet æstimationem laboris.

Item occisor tenetur aliquid, arbitrio prudentum, restituere animæ occisi; si non constet deceisse in statu peccati, & præsumatur pro

pro peccatis suis esse satisfactorius, si diutius vixisset. Nam ex hac parte damnum spirituale per injuriam illatum est, cum privando facultate præstandi has satisfactiones: quod proinde resarciri debet per eleemosynas, missas, preces, &c. juxta æstimationem verisimilitudinis satisfactionum, quos occisus per se, vel per alios sibi comparasset, si non fuisset occisus. Ita S. Antonin. ex Scoto, De Lugo, Navar. Galit.

Not. Si homicida, vel alius damnificator moriatur, antequam restituerit, tenentur hæredes ex ejus bonis restituere, quantum ipse tenebatur: quia hæredes succedunt in omnes obligationes reales defuncti, sicut in omnia ejus bona, & jura; quamvis jus civile neget hæredibus occisi actionem de damno in foro externo in hæredes occisoris, nisi ante mortem ejus lis contestata fuerit: sed hoc non liberat eos in foro conscientie, nihil enim facit ad obligationem coram Deo, quod lis ante contestata, vel non contestata fuerit. Imò ex communi ad restitutionem tenentur hæredes, etiam si læsor morte, vel aliâ poenâ multatus sit. Quia damna privati non resarcuntur per hanc publicam punitionem, quæ in vindictam publicam, & terrorem aliorum irrogatur; & quæ est tantum compensatio injuriæ Reip. illatæ: lex autem divina naturalis obligat ad resarciendum omne damnum injustè illatum; & cum quis duobus diversas res
debet,

debet, non satisfacit utrique debito, solvendo uni, & non solvendo alteri, quod ei debet. Nisi tamen hæredes occisi contenti sint pœnâ talionis, ut plerumque solent, si sint nobiles, ac divites; nam restitutionem remittere possunt.

Resp. II. Ordinariè læsor nil tenetur restituere pro impensis funeris; nam cum aliquando faciendæ fuerint, nil damni ex hac parte illatum est; nisi fortè propter accelerationem, eò quòd citius istæ impensæ fieri debuerint, ex quibus adhuc aliquid lucri fieri potuisset; vel nisi funus factum sit in alieno loco, ubi majores sumptus quàm domi fieri debuerunt, nam omne lucrum cessans, & damnum emergens compensari debet.

Q. 16. An occisor, vel mutilator tenetur restituere non solum uxori, & liberis, sed etiam aliis, & creditoribus?

Resp. I. Si occisus, vel mutilatus aiebat uxorem, & liberos, vel parentes ex quæstu quem faciebat, læsor tenetur eos alere. *Est communis.* quia tantumdem damni illis injultè intulit, per occisionem injustam, impediendo, ne alerentur ad hoc homine determinatè, nempe marito, Patre, vel Filio. Imò ad id tenetur, etiamsi læsus omnia, quantum potest, occisori remiserit; quia hæc obligatio oritur ex injuria talibus illata, quæ non potest nisi ab illis remitti. Et læsus non potest validè cedere Jure, quod

quod habet uxor ut à marito, liberi ut à parentibus, parentes ut à filiis alantur, cùm fundetur in specialissimâ conjunctione, & speciali debito ad invicem. *De Lugo, & alii.*

Dixi, *ex questu*, nam si alebat ex bonis, quæ extant, & sufficiunt ad eos alendos, occisor non tenetur eos alere, sed solum alia omnia damna compensare.

Resp. II. Occisor tenetur alere eos, quos occisus determinatè alebat ex liberalitate, si probabiliter in posterum aliturus erat, & quamdiu erat aliturus. Sive tenetur illis restituere secundum æstimationem spei, quam habebant de alimentis ex liberalitate occisi percipiendis. Ita *S. Bernardin. Vasquez, Turrian. Azor dicens esse communem, & alii multi contra multos.* Quia ipsis fuit causa injusta talis damni, & fecit injuriam, violando Jus, quod habebant, ne viâ injustâ impedirentur ab alimentis accipiendis à tali homine. Quilibet enim Jus rigorosum habet, ne per actionem injustam impediatur à beneficio alterius. Ergo sicut qui per vim in alium illatam eum ex quocumque motivo impedit, ne tibi donet aliquid, tenetur tibi restituere. Ita, &c. Et verò actio exterior, quæ est contra Justitiam, si fiat ex odio, & animo nocendi, est etiam contra Justitiam, si fiat ex alio motivo, cùm sit per se injusta.

Resp. III. Occisor tenetur restituere creditoribus occisi, quantum occisus probabiliter iudicio prudentum soluturus erat, si bona eius
extans

extantia non sufficiant ad debita omnia solvenda. *Ita multi.* Quia occisor per illam injustam occisionem causa fuit, cur isti creditores damnum passi fuerint, & fecit eis iniuriam, violando Jus, quod habebant, ne adimeretur debitori facultas iis solvendi, & ne impedirentur sine justa causa à receptione debitorum.

Id tamen, quod creditoribus restituetur, detrahendum erit ex iis, quæ hæredibus sunt restituenda; cum tantò minùs ex bonis occisi post mortem eius naturalem accepissent. Quòd si hæredibus omne lucrum cessans, & damnum emergens restituerit, nihil debet creditoribus, quia hi debent petere solutionem ab hæredibus.

Idem dic de mutilatore ob eandem rationem.

Not. Dum læsus, antequam moreretur, dixit, se remittere iniuriam, ac mortem occisoris; id intelligi debet quoad odium, ac rancorem, ut lege charitatis tenetur, vel etiam quoad actionem, ac pœnam: non autem quoad restitutionem damnorum realium inde secutorum, nisi hanc clarè exprimat: nam remissio restitutionis non est necessario connexa cum depositione odii, & remissione pœnæ, nec ad eam obligatur læsus. Imò etiamsi hæc damna expressè remittat, non videtur valida esse remissio respectu creditorum, & uxoris, ac liberorum quoad alimenta, quæ tenebatur

iis præbere; nisi bona relicta ad eos alendos
sufficiant; quia non potest cedere Jus alio-
rum.

*Q 17. An debet aliquid restitui pro vita, mem-
bro, cicatrice hominis liberi?*

Resp. Certum est 1. Cùm per iniustam occi-
sionem, vel mutilationem illata sit iniuria non
solum realis, sed etiam personalis, quæ est vera
offensa, ac contemptus personæ, teneri læso-
rem ad satisfactionem pro ea, per significatio-
nem doloris, petitionē veniæ, aliâq; submissio-
nis signa apta ad placandum læsum, si adhuc
vivat: nam omnis iniuria tolli, ac resarciri
debet ex Justitia, quantum potest. Quòd si
conditio lædentis hæc non patiatur, & læsus
placari possit per satisfactionem pecu-
nariam, ad hanc tenetur lædens saltem ut
quoddam est submissio-
& doloris signum,
& animi placandi medium. Quemadmodum
si per pecuniam posset, vitam, vel membrum
restitueret, teneretur ex Justitiâ eam in hunc
finem suppeditare. 2. Lædentem teneri in con-
scientiâ solvere multam pecuniariam à iudice
impositam in pœnam: nam Iudex habet Jus
puniendi iniurias, & sententia justa obligat.

Sed controversia est, an præcisè pro vita,
membro, &c. Pecunia spontè restitui debeat?
Alii asserunt probabilius; quia omne dam-
num restitui debet eo modo, quo id fieri po-
test. Negant alii, eo quòd nemo tenetur resti-
tuere

tuere damnum boni superioris ordinis per bona inferioris Vide dicta, p. 2. cap. 6. q. 6.

Dixi, *hominis liberi*. nam pro vita animalis, vel mancipii, solvi debet, quanti vendi poterant: pro mutilatione verò, quanti minoris inde æstimantur; quia vita servi, & animalis pretio æstimatur; & sic ad æqualitatem comparari potest.

Q. 18. *An tenetur ad restitutionem, qui putans occidere Petrum, occidit Paulum, quem invincibiliter putabat esse Petrum?*

Resp. Aff. Ex L. 18. ff. *de injur.* quia revera voluit injustè occidere hunc hominem individuum, qui est re ipsa Petrus, quamvis putaret esse Paulum. Sive quia voluit iniuste occidere hominem, & re ipsa iniuste occidit hunc, qui est Paulus. Ita *Rebellus, & alii*. Unde non minus tenetur ad restitutionem, quam teneretur, si incendisset domum Titii putans eam esse Caii.

CAPUT III.

De Injuriis in corpus proximi per stuprum, & adulterium, & de necessaria restitutione.

Q. 1. *Ad quid tenetur corruptor Virginis?*
 Resp. 1. *A* Ex communi, qui Virginem spontè con-

R 2

te con-